

Cumhuriyet tarihi boyunca böylesi yaşanmadı

26 Şubat Çarşamba 2020 23:12

RTÜK, eleştirel habercilik yapan basın kuruluşlarına kapatma yaptırımını uygulayarak, para cezaları yağdırarak basın özgünlüğüne darbe üzerine darbe vurdu.

Otoriter/totaliter yönetimlerin yaratacağı olası keyfi uygulamalar karşısında, yaşanabilecek sakıncaları önlemek üzere iktidar gücünün parçalanarak kullanılması gerektiği eski çağlardan beri öne sürülen bir düşüncedir. Bu düşünce, Montesquieu tarafından somutlaştırılmış ve daha sonra anayasalarda yer alarak hayata geçmiştir.

Devletin üç ana organdan oluştuğu (yasama, yürütme ve yargı) ve bu organların birbirlerini dengeleyerek / denetleyerek görevlerini yerine getirmeleri gerektiği anlayışına verilen isim olan güçler ayrılığı ilkesi, varlığını ve geçerliğini günümüzde korumaktadır.

Ancak zaman içerisinde, klasik anlayışıyla güçler ayrılığının, demokratik işleyişin gereklerini tam olarak karşılamadığı, hatta ayrılmış gibi gözükken bu üç organın aynı potada kolayca eriyip bütünleşebildiği görülmüştür.

Demokrasi mücadelesinin tarihsel geçmişine bakıldığında ve nispeten yakın tarihte, otoriter / totaliter (Nazizm, faşizm vb) rejimler nedeniyle yaşananlar dikkate alındığında, devlet gücünün üç ayrı organ tarafından kullanılmasının özgürlüklerin ve insan haklarının korunmasında yeterli olmadığı acı sonuçlarıyla ortaya çıkmış, bu nedenle, devleti / iktidarı "**dışarıdan**"

başka bir gücün denetlemesi ihtiyacı belirlemiştir.

Demokratik açıdan bu ihtiyacı halkın görüşlerini iktidara yansıtarak gidermenin en doğru çözüm olduğu açıktır. Ancak,temsili demokrasilerde, seçimden seçime uzayan süreçlerde kullanılan oylarla yapılan halk denetimleri ne yazık ki, devlet gücünün kötüye kullanılmasına engel olamamaktadır.

DENETİM ORGANI

Dolayısıyla kamuoyunun / halkın görüşünü iktidar erkini kullananlara güncel olarak yansıtacak bir araç olarak basın varlığı öne çıkmış, kamuoyunun oluşumunda basın, önemli bir rol ve işlev üstlenerek iktidar üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Bu çerçevede basın, adeta bir denetim organı gibi görev yaptığından,yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında dördüncü bir organ, dördüncü bir güç olarak anılmaya başlamıştır.

Anlaşılacağı üzere basının demokratik ülkelerde özel önem kazanmasının nedeni, insan haklarıyla ilgili olarak yaşanan sıkıntılar, acılar ve insanlık onuruyla bağdaşmayan yönetim tarzlarının yarattığı sonuçlardan kaçınma isteği ve buna bağlı olarak demokratik, saydam, sorgulanmaya açık, adil bir düzenin gerçekleşmesindeki olumlu etkisidir. Ancak bir paradoks olarak basın, anti demokratik uygulamaları meşrulaştıran ve kolaylaştıran bir işlevi de yerine getirebilmektedir. Bu çerçevede basının, kamuoyunu,iktidarların kendi gerçekleri yönünde koşullandırması ve iktidarların propaganda aracına dönüşmesi sıkça yaşanan bir olgudur.Dolayısıyla basın, kimin elinde olduğu, nasıl kullanıldığına bağlı olarak bir yandan demokrasiye, kamunun çıkarlarına, ifade özgürlüğüne hizmet ederken, öte yandan otoriter / totaliter rejimlerin en etkili propaganda aracı olarak halkı yanıltma, aldatma, gerçekleri örtme aracı olarak da kullanılabilir.

BASININ İŞLEVLERİNİ ÖZGÜRLÜK İÇİNDE YERİNE GETİRMESİ GENEL KABUL GÖRMEKTEDİR

Oysa basının temel işlevi; halkın haber alma hakkını yerine getirmek, halkı doğru ve gerçek şekilde bilgilendirmek, kamuyu ilgilendiren ya da ilgilendirmesi gereken konular hakkında toplumu aydınlatmak, bu gibi konuları tartışmaya açmak, toplumsal çok sesliliğe ortam hazırlamak, yöneticileri eleştirmek ve uyarmak, kişileri, içinde yaşadığı toplumun ve tüm insanlığın sorunları yönünden bilinçlendirmek olmalıdır.Ayrıca basın, düşünce ve ifade özgürlüğünü kullanmanın en etkili aracı olması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bütün bu hususlar demokrasinin yerleşmesi, gelişmesi ve işlemesi için gerekli hatta zorunlu unsurlardır. Bu çerçevede, demokrasinin işleyişine ve ifade özgürlüğünün kullanılmasına sağladığı önemli katkılar nedeniyle basınla ilgili faaliyetler kamu hizmeti olarak kabul edilmekte, basının işlevlerini özgürlük içinde yerine getirmesi genel kabul görmektedir.

Basının güncel olaylar ve konularla ilgili olarak halkın görüşlerini kısa sürede ve en az maliyetle yansıtabilmesi, ifade ve düşünce özgürlüğünü kullanabilmenin etkili aracı olması, kamuoyunun şu veya bu yönde oluşmasındaki etkin rolü, seçim dönemlerinde en etkili propaganda aracı olması ve insanların seçme iradelerinin oluşumuna etkisi gibi nedenler, basına olan ilgiyi devleti yönetenler, siyasetçiler ve sesini duyurmak isteyen herkes bakımından her dönemde canlı tutmuştur. Bu nedenle,basın özgürlüğünün sağlanıp korunması ve kötüye kullanılmaması için basınla ilgili düzenlemelerin ne şekilde yapıldığı, yasal çerçevenin nasıl çizildiği, basın kuruluşlarının yapısı ve gazetecilerin çalışma koşulları ile denetim mekanizmalarının biçimi önem kazanmaktadır.

Basın özgürlüğü, matbaanın bulunuşu ve etkin olarak kullanılmaya başlanmasıyla birliktetoplumsal bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyaç, teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan kitle iletişim araçları (radyo televizyon vb) ve günümüz haberleşme aracı olan sosyal (elektronik) medya kullanımının yaygınlaşmasıyla daha da artmıştır. Tarihsel gelişmeler dikkate alındığında basın ve ifade özgürlüğünün iki yönüyle ele alındığı görülmektedir. Bir yandan basın ve ifade özgürlüklerinin kullanılmasını ve iktidara karşı korunmasını sağlayacak önlemler alınırken, diğer yandan basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasını engelleyici düzenlemelerin yapılması ayrı bir ihtiyaç olarak belirlemiştir. Bu hassas dengenin hukuka dayalı bir toplumsal yapıya, hukukun üstünlüğünü esas alan siyasal bir düzene bağlı olarak yürüyebileceği ise çok açıktır.

TÜRKİYE'DE İKTİDAR-BASIN İLİŞKİSİNİN GENEL OLARAK SORUNLU

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de iktidar-basın ilişkisinin genel olarak sorunlu olduğunu belirtmek abartı sayılmaz. Ülkemizde basın ve ifade özgürlüğünün, özellikle 1980 askeri darbesinden sonra, genel kabul gören uluslararası ölçütler yerine, özgürlükleri daraltıcı bir anlayışla ele alınarak düzenlendiği görülmektedir. Türkiye'nin anayasal ve yasal mevzuatı ile siyasal hayatına 1980 askeri darbesinin kattığı milliyetçi ve muhafazakâr değerler, basın alanında yapılan düzenlemeler de yansımış, bu düzenlemeler, basın özgürlüğünün kullanılmasını engellemede önemli bir rol oynamıştır. 1980 askeri darbesinin özgürlükler alanıyla ilgili çizdiği bu dar çerçeve, Anayasada yer bulmuşdenetim kurulları / kurumları (RTÜK vb) aracılığıyla, basın özgürlüğünü ortadan kaldıran sonuçlara kadar uzanmıştır.

Bu çerçevede gerek Anayasada (m.28) gerekse Basın Kanunu'nda bazı kısıtların bulunduğunu anımsamak gerekiyor. Basın Kanunu'nun 3. Maddesinin ikinci fıkrasında, "Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla" sınırlandırılabilir denilse de böylesi "masum" nedenler yanında basın özgürlüğünü

sınırlandıran asıl olanaklar 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile sağlanmıştır. Ayrıca Türk Ceza Kanunu (özellikle m. 216, m.299, m. 301 vb) ve Terörle Mücadele Kanunu ile de basın ve ifade özgürlüğünün kullanılmasına engel olacak aşılması zor bariyerler inşa edilmiştir.

TÜRKİYE'DE BASININ DURUMU

"Milli Görüş" gömleğini çıkardığını söyleyen bir grup tarafından kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik krizden de yararlanarak, 2002 yılında; Avrupa Birliğine katılma sürecini hızlandıracağı, vesayeti (güç odaklarını) ortadan kaldıracığı, buna bağlı olarak Türkiye'de demokrasinin önünü açacağı, hukukun üstünlüğünü sağlayacağı, temel hak ve özgürlükleri genişleteceği yönünde aldatıcı ama yaygın bir propagandanın etkisiyle iktidara geldi. Arkasına, liberal "aydınların", sermayenin ve "Batının" desteğini alan AKP'nin iktidardaki ilk beş yılı, Anayasada bazı iyileştirmeler yapılması yanında, devleti/cumhuriyeti tanıma ve keşif dönemi olarak geçti. 2007 yılı seçimini kazandıktan sonra ise üzerindeki "liberal" postu yavaş yavaş atarak, bir tramvaya benzettikleri demokrasi treninden istedikleri yerde inceklerini gösteren sürece girildi. Özgürlükçü, sözde "liberal" AKP gitti, yerine kendisini saklamaya dahi gerek duymayan, tarikatlar koalisyonundan oluşan ama biat kültürü gereği tek sesli, siyasal İslamcı, otoriter karakterli bir iktidar karşımıza çıktı.

KORKU TOPLUMU İNŞA EDİLDİ

Böyle bir iktidar anlayışının devletin ve toplumun tam olarak kontrolünü sağlamak üzere yasama ve yürütmeye ek olarak, yargı ve basını da denetim altına almak isteyeceği belliydi. Çünkü, demokratik cumhuriyet değerleriyle uyuşmayan siyasal İslamcı, tekçi, dolayısıyla otoriter bir siyasal anlayışın sürdürülmesi için gerçeklerin üzerinin örtülmesi, gerçeklerin çarpıtılarak topluma farklı şekilde gösterilmesi, sorgulamayan bir toplumsal yapı gerekiyor. Toplumun zihinsel denetimini ele geçirmede de en etkili aracın basın olduğu biliniyor. Nitekim 2007 yılından başlayarak yargının ve basının etkili şekilde denetim altına alınması çalışmaları başlatıldı. Sonradan yolları ayrılacak olan AKP-FETÖ iş birliğiyle ve 2010 Anayasa referandumu yoluyla yargı tam olarak denetim altına alındı. Yargı operasyonlarıyla (Ergenekon, Balyoz, Odatv vb. davalar) korku toplumu inşa edildi. Yoksulluk yaygınlaştırılarak[2], toplum yardıma muhtaç hale getirildi. Eğitim sisteminde yapılan köklü değişikliklerle cehalet özendirildi. İktidarda olmanın avantaj ve yetkileri kullanılarak kısa sürede görsel ve yazılı basından denetim altına alındı. Basın kuruluşları %90-95 oranında AKP kontrolüne geçerek "yandaş basın" kavramı dilimize yerleşti. Böylece AKP, basını etkili bir araç olarak kullanmaya başladı. 2017 referandumu sonucunda ise "cumhurbaşkanlığı yönetim sistemi" adı altında tek kişilik yönetim, anayasallaştı. Türkiye Cumhuriyeti, tek kişi tarafından yönetilen parti-devlet haline dönüştü. FETÖ darbe girişimi sonucu ilan edilen olağanüstü hal koşullarında tek adam yönetimi hem hukuken hem fiilen pekiştirildi.

Kabaca özetlenen 17 yıllık siyasal geçmişin basın alanında yarattığı tahribat ise oldukça iç karartıcıdır. AKP'nin iktidara geldiği ilk dönemde liberalleşme rüzgarların etkisiyle basın özgürlüğü alanında bazı iyileşmeler yaşansa da 2010 yılından itibaren bu alanda gerileme sürecine girildi. Türkiye 2019'da 180 ülke arasında 157. sıraya kadar düştü. Bu dönemde çok sayıda gazeteci özgürlüğünü yitirdi. Cezaevinde en çok gazetecinin bulunan ülkeler sıralamasında Türkiye 5'nci sıraya yükseldi. Gazeteciliği terörle özdeşleştirme propagandası ve olur olmaz nedenlerle açılan davalar (Cumhuriyet, Sözcü, Birgün, Evrensel davaları) nedeniyle korkan ve oto sansür uygulayan bir medya ortaya çıktı.

YANI GAZETECİLİĞİ TERK ETTİLER

Yerel ve ulusal basın bu dönemde ekonomik olarak da kısıpca alındı. Eleştirel tutum takınan basına ekonomik ambargolar (reklam verilmeyerek) uygulanarak, vergi tehditleri kullanılarak, Basın İlan Kurumu ilan gelirlerinin aktarılmasında taraflı davranılarak, yargı yoluyla tehdit edilerek muhalif basın kuruluşları ya kapanmaya zorlandılar ya da iktidara yanaşarak yaşama yolunu seçtiler, yani gazeteciliği terk ettiler. Ayrıca çok sayıda basın kuruluşu el değiştirdi. Sadece 2019 yılında 215 TV ve 100 gazete kapandı.[3] Medya rekabeti ve medyada çoğulculuk ortadan kaldırıldı. Son 5 yılda 3 bin 804 basın kartı iptal edildi. Onbir binden çok gazeteci işsiz kaldı. Son 15 yılda 12 bin gazeteci yargılandı. Böylece sadece iktidarın desteğini alan basın kuruluşları ayakta kalarak tek sesli bir medya fiilen gerçekleştirildi. Basın özgürlükleri konusunda yaşanan bu kara tablo, aynı zamanda ifade özgürlüğünün kullanılmasını engelleyen sonuçlar yarattı. Cumhurbaşkanına hakaret davaları[4] ve FETÖ darbe girişimi ile başlayan olağanüstühal uygulamaları toplumsal korkuyu yaygınlaştırdı ve derinleştirdi.

Böyle bir sonucun elde edilmesinde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) katkısı büyük oldu. RTÜK, eleştirel habercilik yapan basın kuruluşlarına kapatma yaptırımını uygulayarak, para cezaları yağdırarak basın özgürlüğüne darbe üzerine darbe vurdu. Yargı -basın iş birliği sağlanarak yayın yasakları yoluyla halkın haber alma hakkı ve gerçekleri öğrenme hakkı engellendi. Türkiye, dünya demokrasi endeksinde 167 ülke arasında 110. sıraya geriledi.

Türkiye'de iktidar-basın ilişkilerinde her dönem sorunlar yaşandığı biliniyor. Ancak AKP iktidarı döneminde yaşandığı kadar sorun, Cumhuriyet tarihi boyunca yaşanmamış, oto sansür bu denli yaygınlaşmamış, halkın haber alma hakkı bu denli çiğnenmemiştir. Türkiye bugün, fiili uygulamalar bakımından padişahlık döneminin dahi gerisine düşmüş görünüyor. [5] Ama gerçeklerin er ya da geç kendisini açığa vurma gibi bir huyu vardır. "Yandaş basın" inandırıcılığını artık yitirdi. Gerçekler su yüzüne çıkmaya başladı. Yoksulluk, cehalet ve korku "tek adam" yönetimini sürdürmek için yeterli olmuyor.

Milliyetçi pompalamalar, dinci söylemler, gerçeklere çarparak dağılıyor...

Belli ki 2020, "tek adam" yönetiminin yarattığı otoriter baskı düzenini aşma yılı olacak.

Öyle görünüyor...

Başar Yaltı / Basın Konseyi Yüksek Kurul Üyesi

Odatv.com

[1] Bu yazıda basın sözcüğü ile yazılı, sözlü, görsel ve elektronik medyayı içine alan evren ve kitle iletişim araçları yoluyla üretilen sonuçlar kast edilmektedir.

[2] Avrupa Birliği ve OECD üyesi 41 ülke arasında Türkiye sosyal adalet endeksinde 40. Sırada yer alıyor.

[3] 48 yıldır yayınlanmakta olan Ortadoğu gazetesi dahi 17.02.2020 tarihinde kapandı.

[4] <http://siyasihaber4.org/4-yilda-17-bin-406-kisi-cumhurbaskanina-hakaretten-yargilandi> Milletvekili Mahmut Tanal'ın açıklamasına göre 2019 yılsonu itibariyle Cumhurbaşkanına hakaret suçundan 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in döneminde sanık sayısı 340, 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminde 207, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel döneminde 158, 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde 163, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül döneminde 848, 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 4 yıllık görev süresinde 17 bin 406 oldu.

[5] 1876 Anayasasında 1909 yılında yapılan değişikliği hatırlatmak istiyoruz. M.12: Matbuat kanun dairesinde serbesttir. Hiçbir veçhile kable't, tab teftiş ve muayeneye tabi tutulamaz. (Özetle, Basın basım öncesinde sansüre uğratılamaz.)

□

Başar Yaltı

arşiv

İletişim

Haber Merkezi: 0 216 449 32 00

Faks: 0 216 449 32 00

Mail: info@odatv.com

İletişim

Künye

Gizlilik Sözleşmesi ve Koşullar

Mobil Uygulamalar

Reklam

Reklam: 0 216 449 32 00

reklam@odatv.com

© 2021, Oda TV. Tüm haklar saklıdır.

ANA SAYFA

YAZARLAR

VIDEO

FOTO GALERİ

ARŞİV

KATEGORİLER

